

дискримінацією і допомога держави в збереженні матеріальних пам'ятників, які перебувають у власності (користуванні) не всіх, а лише кількох Церков. І якщо щодо «видимих» шедеврів держава свою відповідальність усе-таки відчуває, то відносно духовних і культурних складових української традиції, до яких варто було б віднести богословську науку, школи іконопису чи церковного співу, такого усвідомлення немає.

І взагалі, тільки-но починають говорити про збереження національно-релігійної ідентичності, розмова плавно переходить у площину посилення репресій проти іноземних місіонерів, «деструктивних», «тоталітарних» і будь-яких інших культур.

Словом, релігійні свободи й державно-церковні відносини – це незавершена сторінка «українського проекту», і дописати її у відриві від інших його сторінок неможливо.

* * *

22 березня 1991 року, під час обговорення проекту закону «Про свободу совісті...» у першому читанні, депутат М.Косів заявив буквально таке: «...Вважаю, що цей законопроект у першому читанні можна прийняти, він нікому ніякої шкоди не завдасть». «Закон шкоди не завдасть» – це вже щось нове», – образився Л.Кравчук, який головував. – Він же приймається для того, щоб була користь!"

Десять років української законотворчості засвідчили тим часом, що нешкідливий закон – це вже чимало.

(Дзеркало тижня.– № 17, 2001)

В.Бондаренко (Київ)

РОЗВИТОК ТА ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ КОНФЕСІЙНОЇ МЕРЕЖІ В УКРАЇНІ ЯК ВИЯВ РЕЛІГІЙНОЇ СВОБОДИ

Побудова громадянського суспільства (до якого впродовж років незалежності прагне Україна) в обов'язковому порядку передбачає забезпечення свободи буття людини у соціумі. Цей основоположний демократичний принцип у різних суспільних підсистемах має свої виміри і своє змістовне наповнення. В релігійному середовищі, зокрема, його реалізація відбувається шляхом створення сприятливих умов для розвитку поліконфесійного спектру, надання громадянам права сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної, визнання рівноправності діючих релігійних інституцій перед законом тощо. Наскільки ефективно проходить демократизація релігійного сегменту українського суспільства свідчать ті процеси (взяті в контексті кількісних і якісних характеристик), котрі мають місце на конфесійній карті нашої держави.

Станом на 01.01.2001 р. в Україні діє 25405 релігійних організацій 105 церков, конфесій, напрямків і течій.

При широкому конфесійному розмаїтті провідні позиції в релігійному житті нашої країни займає християнство, яке представлено 57 напрямками. Із 24494 релігійних громад, 23688 (або 96,7 відсотки) є християнськими.

За роки державності України конфесійний спектр 43 діючих на початок 1992 р. релігійних фондаций поповнився ще 62 складовими. Прихильники нових для України віросповідних рухів об'єднані у 151 громаді і суттєвого впливу не мають.

Однією з атрибутивних ознак динамічного розвитку релігійного середовища є постійно зростаючий рівень інституалізації Церкви. Її структури (без громад) збільшились із 198 на початок 1992 р. до 911, а відсоток від кількості діючих релігійних організацій за цей період виріс з 1,5 до 3,6.

За кількістю церковних інституційних складових та інтенсивністю їх утворення в регіонах України вирізняються: на заході – Львівська (94) та Закарпатська (60) області, в центрі – м.Київ (149), Житомирська (39), Дніпропетровська і Хмельницька (по 35), в південно-східному регіоні – Донецька (44) та Одеська (39) області.

За останні 9 років найбільше зросла кількість монастирів, число яких збільшилось на 222 і сьогодні нараховує 277. Добровичних місій працює 214 (+93), релігійних центрів та

управлінь – 241 (+137), духовних навчальних закладів – 126 (+108), церковних братств – 53 (+52).

В цілому кількість релігійних організацій за роки незалежності України зросла на 12188 одиниць. Найвищі темпи їхнього розгортання припадають на останні 3 роки (1998-2000 р.р.): +4999, або 1666 щорічно, в той час як за попередні 6 років (1992-1997 р.р.): +7189, або 1198 щорічно. Найвищий показник був відмічений у 2000 р.: +1862, в тому числі первинних осередків віруючих збільшилось на 1707 громад.

Сьогодні в західних областях діє 55 церков, конфесій та релігійних організацій, чисельність яких за роки незалежності України збільшилась на 28. 78 духовних центрів та управлінь (32,4 відсот. їх кількості в країні) опікуються діяльністю 10127 релігійних громад (41,3 відсот.). На заході зосереджено більше половини – 146 із 277 – монастирів, 49 із 126 – духовних навчальних закладів. Про значимість релігійного чинника для населення цього регіону свідчить і такий показник, як кількість громад на 10 тис. населення. Сьогодні на заході він дорівнює 10,3. Це значно більше, ніж у південно-східному та центральному регіонах.

Південно-східний регіон України (Сумська, Харківська, Луганська, Донецька та південні області з Кримом) представлений 75 церквами, конфесіями, течіями, кількість яких порівняно з початком 1992 р. збільшилась на 35. 64 управлінські структури цих церков скеровують діяльність 5972 громад, 59 місій, 39 монастирів, 30 духовних навчальних закладів. Релігійний комплекс південно-східних областей характеризується найбільшим відсотком протестантських громад, який дорівнює 35,7 проти 27,8 у центральних та 20,9 відсот. у західних областях. Водночас, порівняно із січнем 1992 р. відсоток православних громад в регіоні зменшився на 6,3 пункти проти 3,6 в центральних та 3,1 в західних областях. На 10 тис. населення сьогодні в регіоні припадає 2,8 громади, що є найнижчим показником серед регіонів України.

У центральних областях (Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області та м.Київ), де ментальність населення та тисячолітня віросповідна традиція ближчі до західної, насиченість релігійної мережі така: 81 церква, конфесія та релігійний напрямок (проти 31 на січень 1992 р.), 8395 громад, 106 місій, 99 духовних центрів та управлінь, 92 монастирі, 47 духовних навчальних закладів. Кількість громад на 10 тис. населення (4,5) сьогодні також значно більша, ніж на сході країни. Необхідно відзначити, що в останні 9 років темпи розгортання релігійної мережі в цьому регіоні більше ніж вдвічі перевищують показники західних областей, відповідно +5303 та +2585. Цілком усталена динаміка цього процесу (у 2000 р.: +823 та +393), вже сьогодні більша ніж на заході кількість інституційних складових церков (відповідно 374 і 333), та значна в центрі країни кількість населених пунктів, де немає жодної громади віруючих (на заході показник насиченості релігійної мережі дорівнює 1,5, а в центрі менше 0,7) роблять цілком реальною перспективу виходу на авансцену релігійного життя в Україні саме центрального регіону.

В Україні 52,4 відсот. мережі релігійних громад належить до православних церков (12843 парафії), 26,9 відсот. – до протестантських церков і союзів (6579 громад), 13,5 відсот. (3317 парафій) – до УГКЦ, 3,3 відсот. (807 костьолів) - до Римсько-католицької церкви.

З 11475 громад, що утворились у 1992-2000 р.р., 5885 (51,2 відсот.) православні, а 3866 (33,7 відсот.) – протестантського напрямку. Із загальної кількості новоутворених у 2000 р. громад 873, або 49,1 відсот., належать до православних юрисдикцій (у 1999 р. цей показник дорівнював 48,0 відсот.), а кількість громад прихильників християнства протестантської традиції збільшилась на 627, або 35,3 відсот., проти 26,1 відсот. у 1999 р.

Найбільш суттєві зміни серед трьох православних юрисдикцій упродовж останніх 9 років сталися в мережі релігійних організацій **Української православної церкви**, кількість громад якої зросла на 3574 одиниці (+65,3%) і становить на січень 2001 р. 9047 парафій або 70,4% православних громад України. Вчетверо – до 122 в УПЦ зросла кількість монастирів, з 2 до 15 – духовних навчальних закладів, з 22 до 36 – епархіальних управлінь.

4282 парафії УПЦ (або 47,3 відсот.) діють в центральному регіоні країни, 2659 (29,4 відсот.) – у південно-східних областях і 2106 (на 82 менше, ніж у 1992 р.) - на заході України. В цьому регіоні відбулося зменшення кількості громад УПЦ : у Львівській (-109)

та Тернопільській (-161) областях. Позитивна динаміка для церкви відслідковується у Волинській (+49), Закарпатській (+62), Рівненській (+54) і Чернівецькій (+19) областях.

Українська православна церква – Київський патріархат за кількістю релігійних організацій, що складають її структуру (2878) займає 3 місце в країні після УПЦ та УГКЦ. У складі церкви сьогодні діють патріархія, 30 єпархіальних управлінь, 22 монастирі, 18 місій, 10 братств та 16 духовних навчальних закладів. Богослужіння у 2781 парафіях проводять 2182 священнослужителя. Працює 748 недільних шкіл. Діяльність церкви висвітлюють 18 періодичних релігійних видань.

УПЦ-КП остаточно втратила характеристики суто регіональної релігійної інституції. Якщо на початок 1993 р. церква мала в західному регіоні 87,3 відсот. своїх громад, то на січень 2001 р. Київський патріархат 13,7 відсот. своїх парафій має в південно-східному регіоні та третину (33,5 відсот.) – в центральних областях. Найбільший приріст громад церкви відзначається у Київській (+180), Житомирській (+119), Хмельницькій (+94) та Вінницькій (+85) областях.

Інституційна мережа **Української автокефальної православної церкви** складається з патріархії, 11 єпархіальних управлінь, 6 духовних навчальних закладів, 1 монастиря, 1 братства, 6 місій та 1015 парафій віруючих. Кількість громад УАПЦ в 1992-2000 р.р. скоротилась на 475 одиниць, в основному у зв'язку зі зміною на користь Київського патріархату організаційної підпорядкованості 618 громад у західному регіоні, насамперед, в Івано-Франківській (-253), Львівській (-227), Тернопільській (-112) областях. Разом з тим відбулася реєстрація 145 парафій в центрі та на південному сході України. Сьогодні 781 громада УАПЦ (76,9 відсот.) функціонує у західному регіоні. У 2000 р. загальна кількість парафій церкви збільшилася на 26 одиниць.

З часу легалізації діяльності (листопад 1989 р.) **Українська греко-католицька церква** відновила свої структури й навіть перевищила довоєнний рівень. Основні події, пов'язані з її відродженням, відбувалися в 1989-1991 р.р. і мали вибуховий характер: кількість парафій греко-католиків збільшилася з 138 напівлегальних осередків, що не мали прав юридичної особи, до 2679 повноправних громад УГКЦ на листопад 1992 р. За роки державності України церква розширила мережу громад своїх вірних на 673 одиниці і сьогодні має у своїй структурі митрополію, Києво-Вишгородський екзархат, 9 єпархій, до складу яких входить 3317 громад, 79 монастирів, 12 духовних навчальних закладів. Діяльність церкви висвітлюють 24 періодичних видання. 96,7 відсот. греко-католицьких громад знаходиться в Галичині, а також на Закарпатті, де вони становлять окрему Мукачівську єпархію, що не входить до складу УГКЦ, а підпорядковується безпосередньо Апостольській столиці. При цьому якщо на початок 1992 р. церква була представлена лише в 13 областях та Києві, то станом на січень 2001 р. її громади відсутні тільки в Кіровоградській області. В 2000 р. зростання громад УГКЦ відбувалося в західному регіоні (+68), у Вінницькій (+1), Донецькій (+4), Дніпропетровській (+1), Запорізькій (+1), Одеській (+1) та Херсонській (+1) областях.

Керівна вертикаль **Римсько-католицької церкви** в Україні після надання Львівській архієпископії статусу митрополії набула практично закінченого вигляду. З початку 1992 р. церква збільшила свою мережу на 355 одиниць (+78,5 відсот.) і нараховує нині 807 громад, 50 монастирів, 22 місії, 3 братства та 6 духовних навчальних заклади. Західний регіон упродовж 1999-2000 р.р. втратив абсолютну першість за кількістю парафій РКЦ (372). Якщо в середині 80-х років тут діяло 61,2 відсот. громад католиків України, то у 1992 р. – вже 54,8 відсот., у 1996 р. – 49,0 відсот., а сьогодні – 46,1 відсот. Водночас за 1992-2000 р.р. найбільше громад РКЦ було зареєстровано у центральному регіоні (178 з 355, або 50,1 відсот.). Сьогодні їхня кількість сягнула 372 одиниць. Найвищі темпи розгортання мережі громад РКЦ спостерігались у Житомирській (+58, усього 104 парафії), Хмельницькій (+42, 116) та Вінницькій (+49, 112) областях.

Протестантизм в Україні представлений 35 церквами, напрямками, течіями. Найбільш впливовою та авторитетною протестантською церквою залишається **Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів**. У його складі діють 25 регіональних та обласних управлінських структур, 66 добротинних місій, 4 братства та 33 духовні навчальні заклади, де готується майже 5,6 тис. майбутніх священнослужителів та працівників церкви. У 2134 громадах богослужіння проводять 2650

пресвітерів. Діти та молодь ознайомлюються з основами віровчення у 182 недільних школах. Релігійне життя висвітлюється 10 періодичними виданнями.

Другим за кількістю релігійних організацій протестантським об'єднанням є **Всеукраїнський союз церков християн віри євангельської-п'ятидесятників**. Його структуру складають 26 обласних управлінь, 48 місій, 1 братство та 1196 громад віруючих, які обслуговуються 1569 священнослужителями. Ще 610 майбутніх пресвітерів і дияконів готуються в 11 духовних навчальних закладах. При громадах діє 674 недільні школи. Релігійне життя та проблеми розвитку союзу розглядаються на сторінках 9 періодичних релігійних видань.

Українська уніонна конференція церкви адвентистів сьомого дня у своєму складі має 8 регіональних управлінь, 1 місію, 3 духовні навчальні заклади (772 студенти) та 809 громад, де богослужіння проводять 1010 проповідників та пресвітерів. Діє 419 недільних шкіл. Питання внутрішньо-церковного життя висвітлюються 7 періодичними виданнями.

Розгорнута інституційна мережа зазначених протестантських церков, інших союзів і об'єднань, значна кількість професійно підготовлених церковних кадрів, в т.ч. фахівців з місіонерської роботи дозволили з початку 1992 р. збільшити кількість громад протестантського спрямування на 3,8 тис. одиниць, або на 137,0 відсот., в т.ч. за рахунок баптистів – на 1130, п'ятидесятників – на 871, адвентистів – на 553 одиниць. Зокрема, у південно-східному регіоні мережа протестантів зросла з 670 громад до 2131, або більше ніж утричі, у центральному – на 1505 громад (181,8 відсот.), у західному – на 832 громади, або на 64,8 відсот.

Загалом станом на початок 2001 р. в країні діє 6579 громад протестантів, що становить 26,9 відсот. релігійної мережі країни (проти 20,9 відсот. у січні 1992 р.).

Упродовж 1992-2000 р.р. із 175 до 792 одиниць зросла кількість **релігійних громад, створених національними меншинами**. Половину з них (391) складають мусульмани, 104 – громади Закарпатської (угорської) реформатської церкви, 221 – іудейські релігійні осередки, 39 – громади Німецької євангелічно-лютеранської церкви, 17 – парафії Вірменської апостольської та католицької церков. Діють також поодинокі релігійні громади етнічних парафій корейців, шведів та чехів, а в Криму – кримчаків та караїмів.

Найбільше громад, створених на етноконфесійному ґрунті, у південно-східних областях України, зокрема, в Автономній Республіці Крим – 340, або 42,9 відсот. від загальної кількості в Україні. Необхідно відзначити, що за найбільшої кількості мусульманських громад в Криму (303), відсоток до їх числа в Україні за останні 3 роки зменшився з 82,7 до 77,5 відсот.

За роки державності України динамічно розгортається мережа іудейських релігійних організацій. Сьогодні в усіх областях України їх нараховується 242, або вшестеро більше, ніж на початку 1992 р., коли релігійна діяльність прихильників іудаїзму була організаційно оформлена лише у 19 регіонах. Впродовж 1998-2000 р.р. кількість течій іудаїзму в Україні збільшилась з 3 до 6, а релігійних центрів – з 2 до 5. В цей час були зареєстровані й перші обласні та регіональні управління іудеїв, яких сьогодні діє 10. Про високі темпи розвитку релігійного середовища останніх свідчить і те, що за 1992-1997 р.р. кількість їхніх громад збільшилась на 61 одиницю, або на 10 щорічно, а за три останні роки утворено 120 громад, або 40 щорічно.

Значного поширення за період 1992-2000 р.р. набули нетрадиційні для України та новітні релігійні течії. Кількість громад їх прихильників збільшилася з 83 до 1328; вони належать до 50 напрямків (28 з них мають лише від 1 до 5 осередків своїх вірних). Відносно велику кількість громад мають Новоапостольська церква – 51 та Церква Ісуса Христа святих останніх днів (мормони) – 57. За останні 5 років число громад Товариства свідомості Крішні збільшилося з 28 до 42, громад РУНВіри – з 32 у 1995 р. до 54, Віри Багаї – з 8 до 12, громад буддистів – з 23 до 36 одиниць. Загалом 720 громад прихильників новітніх релігійних течій, або 54,2 відсот. зосереджено у південно-східному регіоні країни.

До новітніх для України релігій належать і 559 громад харизматів. 283 з них підпорядковуються Церкві Повного Євангелія, яка має доволі розвинену структуру: духовний центр у Києві, 5 християнських благодійних місій, 1 братство та 3 духовних навчальних заклади, де навчаються 993 майбутні священнослужителі (серед них на стаціонарі – 593 особи).

34 громади входять до складу Церкви Живого Бога (регіон діяльності – Вінницька, Львівська та Закарпатська області з центром у Мукачеві). Автономно діють 166 громад харизматів.

У 2000 р. із церкви Повного Євангелія вийшло 100 громад (99 у Донецькій обл.), що утворили Українську християнську євангельську церкву з центром у м.Києві. Нова організація має 3 місії та семінарію у Донецьку, в якій навчаються 580 студентів.

Мережа громад харизматів має сталу тенденцію до зростання – з 27 у 1992 р. до 559 на січень поточного року (2,3 відсот. всіх релігійних громад в Україні). Найбільш поширеним є харизматичний рух у південно-східному регіоні, де діє 338 громад, або 56,4 відсот. їхньої загальної кількості в країні. У Донецькій області нараховується 123 громади, в АРК – 45, Запорізькій області - 47, у столиці України - 25.

Діючими в Україні громадами віруючих всіх церков, конфесій, напрямків і течій опікуються понад 22,6 тис. священнослужителів. У порівнянні із січнем 1993 р. загальна кількість душпастирів зросла майже на 13 тис. осіб.

Відсоток православних священників від числа священнослужителів в Україні зменшився з 51,2 до 45,6 відсот., а протестантських пресвітерів і проповідників зріс із 33,3 до 41,0 відсот. Загалом православна та протестантські традиції християнства об'єднують 86,6 відсот. священнослужителів України.

Зріст числа священнослужителів пояснюється, зокрема й тим, що за 1993-2000 р.р. кількість духовних навчальних закладів в країні збільшилась з 34 до 126, а слухачів стало майже вчетверо більше (на початок 1993 р. - 3587, нині – 17688). При цьому, якщо упродовж 1993-2000 р.р. число православних духовних навчальних закладів зросло з 15 до 37 одиниць, а кількість слухачів у них – з 2850 до 6117 (+114,6 відсот.), то протестантські церкви збільшили кількість духовних закладів з 12 до 63, а слухачів з 567 до 9173, тобто в 16 разів. Впродовж останніх 5 років залишається незмінним середній показник забезпеченості священниками православних парафій (0,8) та протестантських громад (1,4), що свідчить про відносно стабільну ситуацію із забезпеченням церков кадрами священнослужителів.

Актуальною для деяких конфесій лишається проблема підготовки місцевого духовенства. Так, у римо-католицьких громадах з 431 священників 260 – іноземці; з працюючих в Україні 102 рабинів, 42 є громадянами інших країн. В Новоапостольській та Німецькій євангелічно-лютеранській церквах питома вага священників-іноземців дорівнює відповідно 30,8 та 16,1 відсот.

Серед мусульманського духовенства, що повернулось з депортації, немає жодної особи з вищою чи середньою освітою. Постійне запрошення місіонерів з Туреччини та відрядження для навчання своїх кадрів до ісламських країн гостроту питання не знімає. У зв'язку з цим зроблено перші кроки на шляху створення в Україні власної системи підготовки мусульманського духовенства: діють медресе в Криму, ісламський університет у Києві та інститут у Донецьку. На черзі поліпшення матеріальної бази духовних навчальних закладів, а також рівня викладацького складу.

За роки державної незалежності України віруючим повернуто 3,4 тис. храмів і понад 10 тис. предметів культового та церковного вжитку, а кількість культових будівель та пристосованих приміщень, якими користуються церкви, збільшилася з 9449 до 17667 (або на 87,0 відсотки). Із 13,0 тис. храмів – 3723 (28,7 відсот.) є пам'ятками архітектури. За цей період збудовано 2,9 тис. сакральних споруд, у стадії будівництва знаходиться близько 2 тисяч. Проте забезпеченість культовими будівлями залишається однією з найгостріших проблем релігійного життя в Україні. Так, кількість храмів у власності або користуванні релігійних громад збільшилася у 2000 р. на 409 одиниць, у т.ч. за рахунок 284 новозбудованих. Але відсоток забезпеченості конфесій культовими будівлями у зв'язку з реєстрацією 1707 новоутворених громад знизився до 75,5 відсот. проти 76,7 відсот. у 1999 р.

На сьогодні в Україні залишається 320 типових культових споруд, які не використовуються або використовуються не за призначенням. На 210 з них релігійні організації покищо не претендують.

Щодо інших храмів, то, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5.06.2000 р. № 915, Держкомрелігій на підставі пропозицій, що надійшли від місцевих органів виконавчої влади, подав графік їх поетапного повернення релігійним організаціям.

У 2001 р. заплановано передати релігійним організаціям 48 храмів, які у даний час використовуються не за призначенням.

На прохання релігійних організацій та за відповідними рішеннями Кабінету Міністрів України їм передано в безоплатне користування 40 культових споруд, які у свій час були внесені до переліку об'єктів – визначних пам'яток архітектури, які не підлягають передачі релігійним організаціям у постійне користування.

Окрім того, Держкомрелігій за дорученням Кабінету Міністрів України підготував проект нової редакції Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації”, в якому, зокрема, викладено механізм повернення віруючим колишньої церковної власності. Поряд з поверненням храмів і культового майна, даним проектом передбачено повернення й іншого колишнього церковного майна (церковно-адміністративних споруд, будівель духовних (релігійних) навчальних закладів, монастирських житлових та господарчих приміщень тощо). Визначено також механізм передачі релігійним організаціям колишньої церковної власності, яка знаходиться у управлінні територіальних громад.

Активно відбувається використання релігійно-церковними структурами інформаційного простору. Внутрішньоконфесійне життя та зовнішню діяльність релігійних осередків висвітлюють понад 200 періодичних видань. Найбільшу кількість останніх мають УПЦ (64), УГКЦ (24) та УПЦ-КП (18), тобто найчисельніші в Україні церкви.

Близько 70 годин телеэфірного часу (щомісячно) відведено й під програми релігійної тематики. Серед них найбільш популярними є “Клуб Суперкниги” (УТ-1), “Відкриваємо Біблію” (УТ-2), “Православний календар”, “Спочатку було Слово”, “Християнська програма” (ТЕТ), “Голос Перемоги”, “Блага звістка” (Ютар), УХРТ (7-канал). Всі телепередачі носять загальнохристиянське спрямування і транслюються переважно на комерційних каналах, засвідчуючи про достатньо зміцнілу матеріально-технічну та фінансову базу певних релігійних об'єднань.

Вищевикладене переконує, що динамічний розвиток релігійного комплексу є наочним підтвердженням дієвості та ефективності триваючого процесу гармонізації державно-церковних відносин, наслідком постійної уваги керівництва країни до питань, що виникають у сфері релігійного життя, розв'язання проблем Церкви, законодавчого забезпечення конституційного права громадян на задоволення віросповідних потреб. Відтак, більшість релігійних інституцій України на рубежі тисячоліть впритул наблизилася до своїх оптимальних величин, створила потужну церковну інфраструктуру. З кожним роком зростає їхня чисельність, поглиблюється інтегрованість релігійного сегменту у суспільний контекст, посилюється та вдосконалюється координація його дій з іншими суспільними інститутами.

Н.Карпачова (Київ)

ПРАВО ГРОМАДЯН НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ

Розглядаючи питання забезпечення права громадян України на свободу світогляду і віросповідання, Уповноважений з прав людини виходить з того, що в сучасному світі відбувається переосмислення і нове сприйняття базових людських цінностей, які є основою прав і свобод людини, її гідності та духовного суверенітету. До них належать і свобода думки, совісті та релігії. Свобода совісті перебуває в тісному взаємозв'язку з світоглядними основами буття людини і є природним невідчужуваним правом кожної людини на вільний, узгоджений з власною совістю вибір відповідних духовних цінностей і орієнтирів. Не випадково, що практична реалізація права на свободу світогляду та віросповідання в аспекті міжнародно-правових стандартів є важливим критерієм оцінки гуманістичної сутності держави, її демократичності.

Уповноважений з прав людини враховує також і те, що світова і європейська спільнота визнала за необхідне закріпити в міжнародних документах положення про свободу світогляду та віросповідання, передусім у Загальній декларації прав людини (ст. 18), Конвенції про захист прав і основних свобод людини (ст. 9), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст. 18), а також у спеціальній Декларації про ліквідацію